

II. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНИХ ДІЙ ФУТБОЛІСТІВ КОМАНД ПЕРШОЇ ЛІГИ ПІД ЧАС ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Олена Мітова, Вадим Матяш

Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту

Анотація

В статті проводиться аналіз ефективності техніко-тактичних дій (ТТД) футболістів першої ліги в час змагальної діяльності. В результаті дослідження виявлені недоліки при виконанні технічних прийомів.

Annotation

The analysis of the effectiveness of technical and tactical footballers activities (TTA) at League 1 competitions is given in the article. As a result of the investigation some short-comings during the technique performance have been defined.

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Футбол – найпопулярніший вид спорту в Україні. Дуже багато уваги приділяється цьому виду спорту саме зараз, тому що у 2012 році в Україні та Польщі буде проводитися Чемпіонат Європи. У Прем'єр-лізі практично в усіх командах виступає велика кількість легіонерів і це велика проблема на сьогоднішній день для українського футболу. Тому що саме виступи легіонерів за українські клуби обмежують ігровий час на полі для українських футболістів й це негативно відбивається на грі нашої збірної. Статистика виступів збірної команди залишає бажати кращого – тільки один раз українська збірна виходила на Чемпіонат Світу та жодного разу на Чемпіонат Європи.

Проблема поганої гри нашої збірної пов'язана ще з великим технічним браком на полі під час матчу, що свідчить про недостатньо раціональну техніко-тактичну підготовку.

Команди першої ліги – це команди за які виступають вихованці вітчизняних ДЮСШ, СДЮШОР, спорт-інтернатів, які пройшли всі етапи підготовки та мають достатній досвід змагальної діяльності, але їх технічна майстерність не відповідає сучасним вимогам футболу.

Результативність техніки обумовлюється її ефективністю, стабільністю, варіативністю, економічністю мінімальної тактичної інформаційності для суперника.

Давно відомо, що чим більшою кількістю прийомів і дій володіє спортсмен, тим у більшому ступені він підготовлений до розв'язання складних тактичних завдань, що виникають у процесі змагальної боротьби, тим ефективніше він може протистояти атакуючим діям суперника й одночасно ставити останнього в складні становища.

Аналізом техніко-тактичних дій займалися такі провідні фахівці, як: Бойченко С. [1], багато робіт Голомазова С. В., Чирви Б. Г. [2], Дулібський А. В., [3], Залойло В. [5], Монаков Г. В. [8] та інші.

Роботи багатьох авторів, таких як: Журід С. М. [4], Іманалієв Т. Т. [6], Максименко І. [7], Чирва Б. Г. [9], Шамардін В. М. [10] та ін., присвячені вдосконаленню техніко-тактичних дій, але в них проводилися дослідження або на командах Прем'єр-ліги де багато легіонерів, або на юних футболістах. Аналізом техніко-тактичних дій команд першої ліги займався недостатньо науковців, тому дослідження на даному етапі є актуальним.

Об'єкт дослідження: змагальна діяльність футболістів команд першої ліги.

Предмет дослідження: техніко-тактичні дії футболістів команд першої ліги під час змагальної діяльності.

Мета дослідження: визначити кількість браку у техніко-тактичних діях футболістів команд першої ліги під час змагальної діяльності.

Завдання дослідження.

Для досягнення поставленої мети у роботі вирішувалися наступні завдання:

1. Визначити кількісні характеристики виконання прийомів гри в футбол у процесі змагальної діяльності.
2. Визначити кількість браку у техніко-тактичних діях футболістів команд першої ліги під час змагальної діяльності.

Для розв'язання поставлених завдань застосовувались наступні методи **дослідження**: аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, педагогічне спостереження за змагальною діяльністю, методи математичної статистики.

Організація дослідження: на цьому етапі дослідження нами було проаналізовано техніко-тактичні дії футболістів команди першої ліги сезону 2007-2008 рр., щоб виявити кількість браку, що припускається під час ігор та виявити «слабкі» технічні прийоми. У дослідженні взяла участь команда першої ліги «Іллічівець» м.Маріуполь. Було проаналізовано 10 матчів з різними суперниками.

Результати дослідження техніко-тактичних дій (ТТД) у футболістів команд першої ліги під час змагальної діяльності.

Показники змагальної діяльності представлені в таблиці 1. Передачі вперед – один із найважливіших технічних прийомів

у футболі, що сприяє позитивному розіграшу атаки. Аналіз результатів спостереження свідчить, що у висококваліфікованих футболістів в змагальній діяльності середній показник коротких та середніх передач *вперед* за *перший тайм* складає $42,1 \pm 2,3$ ефективно виконаних та $11,2 \pm 1,1$ – неефективно виконаних ($21,2 \pm 2,0\%$), кількість передач разом $53,3 \pm 2,3$; за *другий тайм* $44,8 \pm 4,3$ ефективно виконаних передач та $7,7 \pm 0,9$ – неефективно ($15,0 \pm 1,5\%$), кількість передач разом – $52,5 \pm 4,7$; та за *весь матч* $86,9 \pm 4,8$ ефективно виконаних передач та $18,9 \pm 1,6$ – неефективно виконаних ($18,1 \pm 1,5\%$), кількість передач разом – $105,8 \pm 5,0$. У першому таймі показники трохи гірші, ніж у другому. Це пов'язано з фазою опрацювання та з психологічною напругою.

Передачі поперек та назад більш відповідальні ніж передачі вперед, тому при їх виконанні потрібно більшої концентрації гравців. У футболістів команди «Іллічівець» середній показник коротких та середніх передач *поперек та назад* за *перший тайм* склав $52,3 \pm 4,0$ ефективно виконаних та $7,2 \pm 1,8$ – неефективно виконаних ($11,2 \pm 2,7\%$), кількість передач разом $59,5 \pm 4,9$; за *другий тайм* $48,0 \pm 5,2$ ефективно виконаних передач та $6,1 \pm 0,9$ – неефективно ($12,0 \pm 2,0\%$), кількість передач разом – $54,1 \pm 5,2$; та за *весь матч*

$100,3 \pm 5,7$ ефективно виконаних передач та $13,3 \pm 2,4$ – неефективно виконаних ($11,7 \pm 2,1\%$), кількість передач разом – $113,6 \pm 5,9$.

Вміти виконувати точні передачі на довгі дистанції дуже важливо, як для команди в цілому, так і для окремих гравців, тому що навіть одна чітка передача після якої здійснюється влучний удар по воротах може змінити кінцевий результат гри. Щодо показника *довгих* передач, то за *перший тайм*: $24,9 \pm 2,6$ ефективно виконаних та $21,0 \pm 2,8$ – неефективно виконаних ($45,0 \pm 2,6\%$), кількість передач разом – $45,9 \pm 5,2$; за *другий тайм* $22,8 \pm 3,6$ ефективно виконаних передач та $17,0 \pm 2,0$ – неефективно виконаних, що склало $44,3 \pm 2,6\%$, кількість передач разом – $39,8 \pm 18,9$; та за *весь матч* $47,7 \pm 5,8$ – ефективно виконаних передач та $38,0 \pm 4,5$ – неефективно виконаних ($44,4 \pm 1,8\%$); кількість передач разом – $85,7 \pm 9,9$.

Передачі головою теж важливі, як для атакуючих дій, так і для оборонних. У футболістів команд першої ліги середній показник передач *головою* за *перший тайм* склав $16,5 \pm 2,8$ ефективно виконаних та $10,8 \pm 1,7$ – неефективно виконаних ($40,1 \pm 2,3\%$), кількість передач разом – $27,3 \pm 4,4$; за *другий тайм* $15,7 \pm 1,7$ ефективно виконаних передач та $9,0 \pm 1,4$ – неефективно виконаних $35,7 \pm 3,4\%$, кількість передач ра-

Таблиця 1

Результати ефективності передач під час змагальної діяльності у футболістів команди першої ліги

	Передачі (X±t)																							
	Короткі та середні										Довгі					Гра головою								
	Вперед					Поперек та назад					I	II	За весь матч	I	II	За весь матч								
	I		II		За весь матч		I		II								За весь матч		I		II		За весь матч	
+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-					
Кількість +та-	42,1 ±2,3	11,2 ±1,1	44,8 ±4,3	7,7 ±0,9	86,9 ±4,8	18,9 ±1,6	52,3 ±4,0	7,2 ±1,8	48,0 ±5,2	6,1 ±0,9	100,3 ±5,7	13,3 ±2,4	24,9 ±2,6	21,0 ±2,8	22,8 ±3,6	17,0 ±2,0	47,7 ±5,8	38,0 ±4,5	16,5 ±2,8	10,8 ±1,7	15,7 ±1,7	9,0 ±1,4	32,2 ±4,1	19,8 ±2,7
Всього	53,3 ±2,3		52,5 ±4,7		105,8 ±5,0		59,5 ±4,9		54,1 ±5,2		113,6 ±5,9		45,9 ±5,2		39,8 ±18,9		85,7 ±9,9		27,3 ±4,4		24,7 ±2,8		52,0 ±6,5	
% браку	21,22 ±2,0		14,996 ±1,5		18,05 ±1,5		11,21 ±2,7		12,02 ±2,0		11,69 ±2,1		44,99 ±2,6		44,26 ±2,6		44,4 ±1,8		40,07 ±2,3		35,7 ±3,4		38,1 ±1,8	

Примітки: (X ± t) – середнє значення та стандартне відхилення, (+ та -) – кількість виконаних та не виконаних передач, (Всього) – кількість виконаних та не виконаних передач разом, (% браку) – кількість не виконаних передач у відсотковому відношенні.

Результати ефективності володіння м'ячем під час змагальної діяльності у футболістів команди першої ліги

	Ведення (X ± m)						Обводка (X ± m)					
	+ I -		+ II -		За весь матч		+ I -		+ II -		За весь матч	
	Кількість + та -											
Кількість + та -	39,0 ± 3,5	2,4 ± 0,7	36,1 ± 3,8	2,1 ± 0,6	75,1 ± 1,9	4,5 ± 1,2	12,6 ± 1,5	3,0 ± 0,5	14,6 ± 2,0	2,6 ± 0,5	27,2 ± 2,6	5,6 ± 0,9
Всього	41,4 ± 4,0		38,2 ± 4,2		79,6 ± 6,7		15,6 ± 1,7		17,2 ± 2,2		32,8 ± 3,2	
% браку	5,4 ± 1,3		4,8 ± 1,3		5,18 ± 1,1		19,5 ± 2,1		15,76 ± 3,4		16,63 ± 2,0	

Примітки: X ± m – середнє значення та стандартне відхилення, (+ та -) – кількість позитивного володіння м'ячем та кількість негативного володіння м'ячем, (Всього) – кількість позитивного та негативного володіння м'ячем разом, (%браку) – кількість негативного володіння м'ячем у відсотковому відношенні.

зом – 24,7 ± 2,8; та за *весь матч* 32,2 ± 4,1 ефективно виконаних передач та 19,8 ± 2,7 – неефективно виконаних (38,1 ± 1,8%), кількість передач разом 52,0 ± 6,5.

Грати без м'яча важче ніж з м'ячем, тому команда, яка більше володіє м'ячем в процесі гри частіше здобуває позитивний кінцевий результат, бо має більше фізичних сил та кращий психологічний стан. Показники володіння м'ячем під час змагальної діяльності представлені в таблиці 2. У футболістів команди «Іллічівець» середній показник *володіння м'ячем за перший тайм* склав 39,0 ± 3,5 ефективного володіння м'ячем та 2,4 ± 0,7 – неефективного (5,4 ± 1,3%), кількість ефективного та неефективного володіння м'ячем разом – 41,4 ± 4,0; за *другий тайм* 36,1 ± 3,8 – ефективного володіння м'ячем та 2,1 ± 0,6 – неефективного (4,8 ± 1,3%), кількість ефективного та неефективного володіння м'ячем разом – 38,2 ± 4,2; та за *весь матч* 75,1 ± 1,9 ефективного володіння м'ячем та 4,5 ± 1,2 – неефективного, що склало 5,2 ± 1,1%,

показник володіння м'ячем разом – 79,6 ± 6,7.

Футбол взагалі не можна уявити без індивідуальних дій з м'ячем окремих гравців, бо це є естетика футболу, яка приносить результат для гравців команди та радість вболівальників і глядачів. У команди «Іллічівець» середній показник ефективно виконаних *індивідуальних дій з м'ячем за перший тайм* склав – 12,6 ± 1,5 та 3,0 ± 0,5 – неефективно виконаних (у відсотках 19,5 ± 2,1%), кількість індивідуальних дій з м'ячем разом – 15,6 ± 1,7; за *другий тайм* 14,6 ± 2,0 ефективно виконаних індивідуальних дій з м'ячем та 2,6 ± 0,5 – неефективних, що у відсотках склало 15,8 ± 3,4%, кількість дій разом – 17,2 ± 2,2; та за *весь матч* 27,2 ± 2,6 ефективно виконаних, 5,6 ± 0,9 неефективно виконаних (16,6 ± 2,0%); разом – 32,8 ± 3,2.

Не дати супернику прийняти м'яч, тобто зіграти на випередження, є тактичний прийом футболістів, які у даному випадку обороняються. Показники ТТД у

захисті представлені в табл. 3. Так у висококваліфікованих футболістів середній показник *гри на випередження* суперника за *перший тайм* склав 48,9 ± 4,8 ефективних захисних дій та 3,1 ± 0,8 – неефективних (6,2 ± 1,5%), кількість ефективних та неефективних захисних дій разом 52,0 ± 4,6; за *другий тайм* 45,0 ± 3,6 ефективних захисних дій та 3,1 ± 0,9 неефективних захисних дій (6,4 ± 1,5%), кількість захисних дій разом – 48,1 ± 3,8; та за *весь матч* 93,9 ± 7,7 ефективних захисних дій та 6,2 ± 1,3 неефективних захисних дій (6,3 ± 1,2%), кількість захисних дій разом -100,1 ± 7,9.

Ефективність захисних дій внизу та у повітрі завжди приносить очки команді. Щодо *захисних дій внизу*, то за *перший тайм* середній показник по команді склав 25,5 ± 2,6 ефективних дій та 6,9 ± 1,1 – неефективних (21,3 ± 2,6%), кількість ефективних та неефективних захисних дій разом -32,4 ± 3,1; за *другий тайм* 23,5 ± 3,4 ефективних захисних дій та 4,8 ± 0,5 неефективних захисних дій, що у відсотках

Таблиця 3

Результати ефективності захисних дій під час змагальної діяльності у футболістів команди першої ліги

	Перехоплення (X ± m)						Відбір (x ± m)											
	I		II		За весь матч		Внизу					Зверху						
	+	-	+	-			I		II		За весь матч	I		II		За весь матч		
					+	-	+	-	+	-		+	-					
Кількість + та -	48,9 ± 4,8	3,1 ± 0,8	45,0 ± 3,6	3,1 ± 0,9	93,9 ± 7,7	6,2 ± 1,3	25,5 ± 2,6	6,9 ± 1,1	23,5 ± 3,4	4,8 ± 0,5	49,0 ± 5,0	11,7 ± 1,2	24,4 ± 2,4	8,1 ± 1,5	21,6 ± 2,2	4,3 ± 0,7	46,0 ± 4,3	12,4 ± 1,6
Всього	52,0 ± 4,6		48,1 ± 3,8		100,1 ± 7*9		32,4 ± 3,1		28,3 ± 3,2		60,7 ± 5,2		32,5 ± 3,1		25,9 ± 2,5		58,4 ± 4,8	
% браку	6,19 ± 1,5		6,36 ± 1,5		6,28 ± 1,2		21,27 ± 2,6		19,57 ± 2,9		20,36 ± 2,4		24,47 ± 3,5		17,12 ± 2,9		21,48 ± 2,5	

Примітки: X ± m – середнє значення та стандартне відхилення, (+ та -) – кількість позитивних захисних дій та кількість негативних захисних дій, (Всього) – кількість позитивних та негативних захисних дій разом, (% браку) - кількість негативних захисних дій у відсотковому відношенні.

Результати ефективності ударів під час змагальної діяльності у футболістів команди першої ліги

	Удари ($X \pm m$)											
	Ногою						Головою					
	I		II		За весь матч		I		II		За весь матч	
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-
Кількість + та -	3,0 ± 0,5	3,8 ± 0,6	3,4 ± 0,5	4,7 ± 0,7	6,4 ± 0,8	8,5 ± 0,7	1,0 ± 0,3	1,1 ± 0,4	2,3 ± 0,6	1,0 ± 0,4	3,3 ± 0,6	2,1 ± 0,6
Всього	6,8 ± 0,6		8,1 ± 0,9		15,9 ± 1,0		2,1 ± 0,6		3,3 ± 0,7		5,2 ± 0,9	
% браку	55,37	±6,7	57,61 ± 4,4		57,37 ± 3,4		34,17 ± 12,2		30,36 ± 11,6		36,09 ± 8,9	

Примітки: $X \pm m$ – середнє значення та стандартне відхилення, (+ та -) – кількість влучних ударів у площину воріт та кількість не влучних ударів у площину воріт ударів, (Всього) – кількість влучних та не влучних ударів у площину воріт разом, (% браку) – кількість не влучних ударів у площину воріт у відсотковому відношенні.

склало 19,6 ± 2,9%, разом -28,3 ± 3,2; та за *весь матч* 49,0 ± 5,0 ефективних; 11,7 ± 1,2 – неефективних 20,4 ± 2,4%; разом – 60,7 ± 5,2,

Захисні дії зверху мають такі середні показники за *перший тайм*: 24,4 ± 2,4 вдалих захисних дій та 8,1 ± 1,5 невдалих захисних дій (24,5 ± 3,5%), кількість вдалих та невдалих захисних дій разом 32,5 ± 3,1; за *другий тайм* 21,6 ± 2,2 вдалих захисних дій та 4,3 ± 0,7 невдалих захисних дій, що у відсотковому відношенні 17,1 ± 2,9%, кількість захисних дій зверху разом -25,9 ± 2,5; та за *весь матч*: 46,0 ± 4,3 вдалих захисних дій та 12,4 ± 1,6 невдалих захисних дій, що у відсотковому відношенні – 21,5 ± 2,5%, кількість захисних дій разом – 58,4 ± 4,8.

Без ударів не має голів. Для перемоги команди потрібні влучні удари або на силу, або на техніку. Футболісти частіше б'ють по воротах ногами ніж головою. Показники ударів по воротах представлені в табл. 4. У футболістів команди «Іллічівець» середній показник

ударів по воротах ногами за перший тайм склав 3,0 ± 0,5 влучних ударів у площину воріт та 3,8 ± 0,6 невлучних ударів у площину воріт (55,4 ± 6,7%), кількість ударів разом 6,8 ± 0,6; за *другий тайм* 3,4 ± 0,5 влучних ударів у площину воріт та 4,7 ± 0,7 невлучних ударів у площину воріт, що у відсотках 57,6 ± 4,4%; кількість ударів у площину воріт разом 8,1 ± 0,9; та за *весь матч* 6,4 ± 0,8 влучних ударів у площину воріт та 8,5 ± 0,7 невлучних ударів, що у відсотках – 57,4 ± 3,4%, кількість ударів разом -15,9 ± 1,0.

Удари по воротах головою застосовують значно менше, ніж ногою, але цей технічний елемент заслуговує на увагу та, проте, не завжди виконується ефективно. При розіграшах стандартних положень вміння випередити суперника та влучно пробити головою важливо для будь-якої команди, тому що стандартні положення бувають в кожній грі, й це можливість для окремих гравців пробити по воротах суперника і навіть здобути перемогу. Так, за *перший тайм*

команда в середньому зробила 1,0 ± 0,3 влучних ударів у площину воріт та 1,1 ± 0,4 невлучних (34,2 ± 12,2%), кількість ударів головою разом – 2,1 ± 0,6; за *другий тайм* 2,3 ± 0,6 влучних ударів та 1,0 ± 0,4 невлучних (30,4 ± 11,6%), кількість влучних та невлучних ударів разом 3,3 ± 0,7; та за *весь матч* 3,3 ± 0,6 влучних ударів у площину воріт та 2,1 ± 0,6 невлучних ударів у площину воріт, що у відсотках – 36,1 ± 8,9%, кількість ударів разом 5,2 ± 0,9.

Втратити м'яч набагато легше ніж його відібрати. Футболісти будь-якої команди повинні боротися до останнього практично за кожен м'яч, якщо це важлива для них гра і, оволодівши м'ячем, намагатися притримати його на деякий час. У команди «Іллічівець» середній показник за *перший тайм* склав 13,6 ± 2,6; за *другий тайм* – 11,0 ± 2,0 втрат м'яча та за *весь матч* 24,6 ± 4,4.

Футбольна команда, яка робить велику кількість ефективних техніко-тактичних дій на полі

Таблиця 5

Результати ефективності всіх техніко-тактичних дій під час змагальної діяльності у футболістів команди першої ліги

	Усього техніко-тактичних дій					
	I		II		Всього	
	+	-	+	-	За всі матчі	
Кількість + та -	272,7 ± 22,1	101,6 ± 48,6	287,2 ± 18,0	79,8 ± 5,3	583,5 ± 27,2	180,4 ± 12,9
Всього	396,9 ± 20,9		367,0 ± 19,7		763,9 ± 37,0	
% браку	25,04 ± 1,3		21,98 ± 1,4		23,49 ± 1,1	

Примітка: $X \pm m$ – середнє значення та стандартне відхилення, (+ та -) – кількість усіх виконаних та не виконаних техніко-тактичних дій за десять ігор, (Всього) – кількість усіх виконаних та не виконаних техніко-тактичних дій за десять ігор разом, (% браку) – кількість усіх не виконаних техніко-тактичних дій за десять ігор.

під час гри частіше всього показує майстерну та результативну гру. Також ми* проаналізували кількісно-якісних ТТД показника команди «Іллічівець» (табл. 5). За *перший тайм* середній показник склав $272,7 \pm 22,1$ ефективних та $101,6 \pm 8,6$ – неефективних, що у відсотках $25,0 \pm 1,3\%$, ТТД разом – $396,9 \pm 20,9$; за *другий тайм* $287,2 \pm 18,0$ ефективних ТТД та $79,8 \pm 5,3$ – неефективних, що у відсотках $22,0 \pm 1,4\%$, ТТД разом – $367,0 \pm 19,7$. За всі *десять матчів* $583,5 \pm 27,2$ ефективно виконаних ТТД та $180,4 \pm 12,9$ неефективно виконаних ($23,5 \pm 1,1\%$), ТТД разом – $763,9 \pm 37,0$.

Висновки.

Результати техніко-тактичних дій команди «Іллічівець» під час змагальної діяльності свідчать, що кращий показник ТТД в середньому за 10 зіграних матчів спостерігається у 2-му таймі ніж у 1-му, також відсоток браку у 1-му таймі більше ніж у другому. В середньому відсоток браку складає $23,5\%$.

Результати даних показують, що відсоток браку у техніко-тактичних діях у команди першої ліги «Іллічівець» є досить великим. Це свідчить про нераціональну послідовність навчання технічним прийомом на початковому етапі підготовки юних футболістів, що відбивається у майбутньому, як у юніорських командах, командах 2-ої, 1-ої ліги, так і у командах вищої ліги.

Перспективи подальших досліджень передбачають проведення аналізу ефективності техніко-тактичних дій під час змагань у юнаків 14-15 та дітей 10-11 років, а також визначення рівню їх технічної підготовленості за допомогою тестів. В подальшому у розробці раціональної послідовності навчання технічним прийомом гри з м'ячем юних футболістів на етапі початкової підготовки з урахуванням виявлених недоліків у діючій вітчизняній методиці та орієнтуванні на досвід провідних футбольних країн.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бойченко С. Взаимосвязь ловкости с техническим мастерством футболистов / С. Бойченко // Теория и методика физического воспитания и спорта. К.: 2005. – № 2-3. – С. 3-5.
2. Дулібський А. В. Техніко-тактична підготовка юних футболістів / А. В. Дулібський, И. Г. Фалес // Науково-методичний (технічний) комітет Федерації футболу України. – К.: 2001. – С. 61-65.
3. Журід С.М. Удосконалення техніко-тактичної підготовки футболістів 15-17 років з використанням комплексів тренувальних завдань: Автореф. дис. ...канд. наук з фізичного виховання та спорту: 24.00.01. – Олімпійський і професійний спорт / С.М. Журід; – Харківськ. держ.акад. – К., 2007. – 20 с.

4. Залойло В. Анализ технико-тактических действий футболистов В.Залойло // Теория и методика физического воспитания и спорта. – 2006. – № 4.- С. 49-51.
5. Иманалиев Т. Т. Сопряженная физическая и технико-тактическая подготовка футболистов на этапе спортивного совершенствования: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – М, 1993. – 24с.
6. Максименко И. Контроль физической и технической подготовленности футболистов в спортивных секциях школ и ДЮСШ/И.Максименко // Спортивный вестник Придніпров'я. – Дніпропетровськ.: 2004. - №7.- С. 17-20.
7. Монаков Г. В. Техническая подготовка футболистов / Г.В.Монаков // Тактическая подготовка. – М.: 2000. – С. 102 – 106.
8. Чирва Б. Г. Аналитические закономерности игры в футболе как основа для выбора тактики игры и построения технико-тактической подготовки квалифицированных футболистов / Б.Г.Чирва // Теория и практика физической культуры. – 2006. – № 7. – С. 28-29.
9. Шамардин В. М. Характеристика рухової та ігрової діяльності футболістів / В.М. Шамардин // Спортивный вестник Придніпров'я. – Дніпропетровськ: 2007. – № 1. – С. 87-89.

